

BOKOMTALE:

Egil Ulateig: "De gode mot de onde. Verdenskrig, partisanrig, likvidasjoner og folkerett" Forlaget Reportasje, 403 sider. 1999.

Høsten 1996 ga Ulateig ut "Med rett til å drepe" på Tiden forlag. Boken forsøkte å vurdere likvidasjonene i lys av gjeldende lover om krigføring. Samtlige norske stridskrefter kapitulerte 10. juni 1940, og forpliktet seg til å ikke ta våpnene opp igjen mot Tyskland eller Tysklands allierte så lenge den pågående krig varte. Staten Norge avsluttet krigen med våpen mot Tyskland da de norske stridskrefter som kom unna og samlet seg i England, stod under engelsk kommando eller kontroll. En annen interessant ting er at den såkalte illegale innsats ofte hadde initiativ fra britenes etterretningstjeneste eller deres SOE (Secret Operations Executive) som var meget virksom i Norge.

En norsk forretningsdrivende som ble tatt med til England etter

et raid på norskekysten, reiste erstatningskrav mot den norske stat for de tap bortføringen hadde gitt. Men retten avviste kravet. Raidet, selv med norske tropper med, var helt og holdent et britisk tiltak. Kompani Linge var i navnet en norsk avdeling, men reelt en britisk oppsetning. Regjeringen i London opptok senere Milorg i de væpnede norske styrker, men strengt tatt forandret ikke det Milorgs karakter som en illegal bevegelse etter krigens lover og sedvaner. For å godtas som stridende avdeling med beskyttelse av deltakerne skal avdelingen stå under enhetlig kommando, ha et felles kjennetegn – erstatning for uniform – og bære sine våpen åpenlyst. Det kunne man ikke godt forlange av hemmelige væpnede grupper som Milorg. Man måtte godta at tyskerne skjøt gisler

Det ble rettet en hatkampanje mot Egil Ulateig, så sterk at forlaget trakk inn boken og man forsøkte å få gjort om hans avtale om å skrive om Heimevernskolen på Dombås. Det siste lyktes ikke. Men hatkampanjen førte til at mange trakk seg unna samarbeide med Ulateig.

Ulateig skriver : "Men et annet og meget enkelt utgangspunkt for meg, bygd på studier og egne erfaringer, er at ingen nasjon verken i dette eller andre århundrer, har ført en militær kampanje uten å ha

forbrutt seg mot krigen skrevne eller uskrevne lover; den norske hjemmefrontens innsats utgjør intet unntak.”

SIDE 2

Det er en historie som både ledelsen av Norges motstandskamp under den annen verdenskrig og de politiske myndigheter i etterkrigstiden har ønsket å tie i hjel. Det dreier seg om et stort antall nordmenn som drepte nordmenn. Det opereres med tallet 55 eller 65. Moland, direktør ved Hjemmefrontmuseet, presenterte 22.11.99 en ”motbok”, der han hevder at 82 personer ble likvidert. Ulateig påstår at tallet ligger nærmere 150, kanskje så høyt som 200. Han deler ikke den oppfatning at den annen verdenskrig var det godes kamp mot det onde.

De som drepte politisjef Karl Marthinsen – førte til at 34 gisler ble skutt- kan ikke flykte fra de berørtes spørsmål:

Hvorfor var det nødvendig? Forkortet det krigen? Hadde noen interesse av at det var uro i Norge?

I kapitlet ”Angivere, provokatører og farlige nasister” navngis han Ulateig et antall likvideringer, i alt 120 navn. En av dem er en tidligere frontkjemper

som ble tatt til fange i det såkalt Hagelbuslaget og dømt til døden på stedet for å ha båret våpen mot nordmenn, som det het. Hvem hadde gitt løytnant Holst fullmakt til å være både anklager, dommer og eksekutør?

Fremdeles mener Ulateig at nærmere 200 er et riktigere tall. Ulateig bruker en del tid og plass til å drøfte hvem som hadde avgjørelsen og ansvaret. Det er neppe tvil om at Jens Christian Hauge spilte en fremtredende rolle, men han foretrekker å tie. Dessuten tør det være klart at så mange likvidasjoner som det etter hvert ble, ikke kunne være praktisk mulig å bruke tid på å appellere til Hauge. Det viser seg tydelig når man ser nærmere på hver enkelt likvidering

Etter hvert som det gikk mot krigsslutt, kom stadig flere drap. En del av dem er det vanskelig å dokumentere som nødvendige for å beskytte egne planer og operasjoner. Ulateig spør om det er så at man ble angiver fordi man ble likvidert? Enkelte av de drepte har det ikke vært mulig å oppspore.

Sannhetsøkeren Johan Scharffenberg skrev i Morgenbladet 8.11.47

SIDE 3

om Osvaldgruppens kreditt og debet. Osvaldgruppen var en kommunist-organisasjon, som egentlig forpliktet seg til stor aktivitet. Lederen kaller sprengningsaksjonen ved Mjøndalen 7.10.43 hundre prosent vellykket, og at omkring 70 tyske militære omkom. Tallet er oppdiktet. Men det er ikke oppdiktet at tyskerne skjøt fem gisler.

Tyskerne tvang ledende men til å utstede et opprop mot slike aksjoner. Ulateig spør hvordan det var mulig at Milorg kunne samarbeide med en slik gruppe? Scharffenberg spør i artikkelen som er nevnt ovenfor. "Herr Asbjørn Sunde opplyser at han er ansvarlig for en rekke sabotasjehandlinger, likvideringer og bankrøverier i okkupasjonstiden. HVEM GA HAM DENNE MYNDIGHET?"

Var alle ofre for likvidasjonsbølgen forrædere? I 1940 var der ikke forræderi å arbeide på Værnes og gjøre det mulig for tyske fly å bombe i Gratangen, slik det beskrives av Astrup Nilssen i omtalen av "Dronning Maud". Roscher-Nielsen reagerte på det samme da han i juni 1940 møtte Falkenhorsts stabssjef oberst Buschenhagen for å kapitulere, at billaster med sivile arbeidsfolk dro av gårde for å sette flyplassen i stand.

Som krigen gikk opplevde angiveribegrepet en inflasjon. Ulateig beskriver et spesielt tilfelle, som kunne grense opp til angiveri. En 43 år gammel Oslo-advokat førte sak for en velholden forretningsmanns kone som ble tilkjent et beløp. Da advokaten mente å ha fått kjennskap til at forretningsmannen skulle reise til Sverige, meldte han det skriftlig til lensmannen. Advokaten var senere riksadvokat Sven Arntzen, som ble en særlig aktiv mann under oppgjøret etterpå.

Det er en meget innholdsrik bok Ulateig har laget. Til å få forstand av.

12.12.99
Gerhard Munthesgt
43. Hamar 3218

Anton Olstad cand philol.